

**Юрій Прокопович Битяк**

*Національна академія правових наук України  
Харків, Україна*

## **ВІДДІЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ НАУК І МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**Yurii P. Bytiak**

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine  
Kharkiv, Ukraine*

### **DEPARTMENT OF STATE AND LEGAL SCIENCES AND INTERNATIONAL LAW NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE**

Відділення державно-правових наук і міжнародного права (надалі – Відділення) входить до структури Національної академії правових наук України від моменту її заснування. Очолювали Відділення лійсні члени (академії) В. В. Цветков, Ю. М. Тодика, Ю. П. Битяк, нині – член-кореспондент Ю. Г. Барабаш. До складу Відділення входять 8 дійсних членів (академіків) (О. М. Бандурка, С. В. Ківалов, М. П. Кучерявенко, В. Г. Пилипчук, А. О. Селіванов, М. Ф. Селівон, В. Ф. Сіренко, О. В. Скрипнюк) і 20 членів-кореспондентів (О. Ф. Андрійко, Ю. Г. Барабаш, М. В. Буроменський, О. М. Буханевич, В. М. Гаращук, С. П. Головатий, В. Н. Денисов, В. П. Колісник, Т. О. Коломоець, І. О. Кресіна, І. Є. Криницький, С. О. Кузніченко, Є. Б. Кубко, Н. М. Мироненко, Г. О. Мурашин, В. Я. Настюк, В. І. Олефір, С. Г. Серьогіна, В. В. Сокурєнко, С. Г. Стеценко). Іноземними членами Відділення є Карл-Герман Кестнер (Німеччина) та Танел Керікмає (Естонія).

До виконання покладених на Відділення функцій, крім членів Відділення, залучаються провідні вчені в галузях конституційного, адміністративного, фінансового, міжнародного, інформаційного права, а також інших галузей права. Це представники наукових установ Національної академії правових наук України, зокрема Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування, інших наукових установ НАПрН України, а також Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, закладів вищої освіти юридичного профілю.

У Відділенні створено 4 координаційних бюро: з проблем конституційного права; проблем адміністративного і фінансового права; проблем міжнародного права та проблем інформаційного права і інформаційної безпеки, які проводять

свою роботу в тісній співпраці з установами НАПрН України – її інститутами та створеними при них науково-дослідними лабораторіями.

Координаційні бюро надають свої пропозиції Відділенню для розгляду на загальних зборах стосовно основних напрямків розвитку відповідної галузі правової науки, результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику діяльності державних інституцій, тематики дисертаційних досліджень, їх актуальності й новизни, які виконуються науковими установами НАПрН України й їх відповідності пріоритетним напрямкам розвитку правової науки та інші пропозиції щодо науково-дослідницьких робіт в установах НАПрН України.

Як і завжди, центральне місце в роботі Відділення займають проблеми укріплення засад правової держави і народовладдя, розвитку вітчизняного конституціоналізму, захисту конституційного ладу, конституційних основ національної безпеки держави, функціонування органів держаної влади, конституційних основ формування громадянського суспільства та посилення його взаємодії з державними інститутами.

Зважаючи на те, що Відділення має міжгалузевий характер, наукові пошуки стосуються парламентаризму, конституційно-правових і адміністративно-правових відносин, ефективності публічного управління, підвищення відповідальності органів виконавчої влади, ефективності всієї системи публічного адміністрування й, зокрема питань, які стосуються політичної активності громадян, становлення та реалізації місцевого самоврядування, а в цьому сенсі виборчої системи та виборчого права. Значний масив наукових досліджень складають проблеми правового регулювання відносин у сфері публічних фінансів, інформаційного забезпечення законодавчої і правозастосовної діяльності, громадської безпеки і порядку, інформаційної безпеки.

Відділення через координаційні бюро, науково-дослідні інститути шляхом залучення до своєї роботи провідних учених галузевих наук, що охоплюються Відділенням, виконували й виконують інші повноваження передбачені статутом Національної академії правових наук України, Положенням про відділення НАПрН України, чинним законодавством про наукову та науково-технічну діяльність, вищу освіту та іншими нормативно-правовими актами. Відділення проводить наукові семінари, наради й інші заходи для обговорення наукових проблем, питань координації науково-дослідних робіт у відповідній галузі науки, беруть участь у форумах, вебінарах тощо, які організуються науковими установами, навчальними закладами України і зарубіжжя, органами державної влади, зокрема правоохоронними й судовими органами. Через координаційні бюро забезпечується виконання рішень, які приймаються загальними зборами Відділення, президією НАПрН України.

На превеликий жаль, військова агресія російської федерації внесла корективи не лише в життя нашої держави, а й усіх державних і недержавних інституцій. З 2014 року початку розгортання, так званої гібридної війни, захоплення частини

нашої території (Донецької і Луганської областей) та Автономної Республіки Крим, а особливо після оголошення 24 лютого 2022 року «спеціальної військової операції», а фактично повномасштабної агресивної війни, у нормальну діяльність усіх державних і недержавних структур, зокрема в НАПрН України, її відділень були внесені корективи стосовно виконуваних наукових програм, тематичних завдань.

Не дивлячись на агресивну війну, координація наукових досліджень протягом поточного року ґрунтувалась на вимогах норм Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, вимогах Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, затверджених постановою НАН України № 30 від 30.01.2019, Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки. Наукові розробки здійснювалися з урахуванням завдань та викликів сьогодення, пов'язаних з агресивною війною російської федерації проти України, режимом військового стану та особливостей реалізації державної політики в правовій сфері, особливостей функціонування інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану, взаємодії Збройних Сил України з громадянським суспільством та інших важливих напрямів розвитку Української держави та правової науки.

У 2022 році була проведена переорієнтація актуальних досліджень та таких, що виконуються в 2023 році до нових векторів розвитку української державності в період воєнного стану та післявоєнного відновлення. Тематика фундаментальних досліджень, запланованих до виконання науковими установами, діяльність яких координується Відділенням, була адаптована відповідно до актуальних проблем реалізації Плану відновлення України та інших повоєнних стратегічних доктринальних актів.

Окрім цього, Відділенням проведена погоджувальна робота з установами прямих зв'язків між науковими установами та органами державної влади і місцевого самоврядування для забезпечення практичного втілення результатів наукових пошуків у законотворчу та правозастосовну діяльність.

Значна увага приділена розробці Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії правових наук України на 2023–2025 роки.

Головними стали проблеми захисту і збереження України, її територіальної цілісності, забезпечення державного суверенітету, прав людини і громадянина в умовах воєнного стану, напрямів оптимізації законодавства України в контексті євроатлантичного вибору, особливостей публічного управління, взаємовідносин органів місцевої влади та місцевого самоврядування в умовах воєнних викликів та загроз. В умовах збройної агресії росії проти України розвиток української правової науки йде шляхом визначення таких стратегічних напрямів як роль кон-

ституційної реформи в забезпеченні правової системи України у воєнний та післявоєнний періоди, громадянське суспільство й особливості його функціонування в умовах воєнного стану, консолідація патріотичних сил, механізм притягнення до відповідальності країни-агресора та її окремих осіб за скоєні воєнні злочини, правові аспекти національної безпеки України у післявоєнний період, особливості проходження військової служби та питання службових відносин в умовах війни, правові питання відновлення економіки її інтеграції у світовий соціально-економічний простір. Вбачається, що в сучасних умовах України оптимізація форм державної діяльності, форм правління в умовах євроінтеграції та інші вищезазнані напрями діяльності є найбільш важливими, а реалізація державної політики у правовій сфері – головне завдання академічної правової науки, її відділення – державно-правових наук та міжнародного права.

В умовах повномасштабної війни та оголошеного особливого режиму – режиму військового стану з 24 лютого 2022 року науковці – члени Відділення публікували більше 220 наукових робіт, серед яких монографії, підручники, статті, зокрема в зарубіжних наукових виданнях, тези наукових доповідей.

Члени Відділення у звітному році брали участь у підготовці та проведенні наукових конференцій, семінарів, вебінарів, круглих столів, що стало однією з форм упровадження наукових розробок членів Відділення.

Так, Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» у 2022 році виступали організаторами (та співорганізаторами спільно з Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого, Дніпропетровським державним університетом внутрішніх справ, Запорізьким національним університетом та іншими науковими установами та закладами вищої освіти юридичного профілю та громадськими організаціями) низки наукових заходів, серед яких, зокрема:

– вебінар на тему «Особливості реалізації правового статусу публічних службовців в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану» (м. Харків, 29 квітня 2022 р.);

– X Міжнародна науково-практична конференція «Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики» (м. Харків, 19–20 травня 2022 р.);

– круглий стіл «Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану: правовий, інституційний та функціональний аспекти» (м. Харків, 10 червня 2022 р.);

– V Міжнародний правничий форум «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 10 червня 2022 р.);

– круглий стіл «Конституційне право в умовах воєнного часу» (м. Київ, 24–25 червня 2022 р.);

– круглий стіл «Еволюція конституційного, адміністративного та кримінального права за часи незалежності України» присвячений 31-й річниці Незалежності України (м. Харків, 15 вересня 2022 р.);

– VI Харківський міжнародний юридичний форум (м. Харків, 4–7 жовтня 2022 р.);

– Всеукраїнська науково-практична конференція «Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний та інформаційний виміри» (м. Дніпро, 7 листопада 2022 р.);

– Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики та актуальні проблеми забезпечення міжнародної та національної безпеки (тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення)» (м. Дніпро, 3 грудня 2022 р.);

– Міжнародний форум молодих вчених «Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки» (м. Дніпро, 4 грудня 2022 р.).

Загалом Відділення, його члени та науковці науково-дослідних установ виступали співорганізаторами або учасниками більше 60 таких заходів.

Важливим напрямком роботи членів Відділення є участь у робочих групах з підготовки проєктів законів та інших нормативно-правових актів, надання пропозицій до проєктів законодавчих актів, висновків, зауважень, пропозицій на звернення відповідних державних інституцій. Так, протягом 2022 року члени Відділення взяли участь у підготовці 6 проєктів законів, більше 90 пропозицій щодо змін і доповнень до чинного законодавства та правозастосовної практики та більше 100 роз'яснень на запити місцевих владних інститутів стосовно застосування чинного законодавства.

Члени Відділення надавали також пропозиції стосовно підвищення значущості, ефективності, актуальності наукових досліджень Національної академії правових наук України. Зокрема, звертається увага на процеси впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, законодавчого органу – Верховної Ради України. Пропонується провести низку наукових заходів щодо вдосконалення конституційно-правових засобів протидії збройній агресії, поновлення територіальної цілісності України та забезпечення належного рівня її обороноздатності в контексті концепції «демократії, спроможної себе захистити». З погляду на збройну агресію російської федерації та створені виклики до системи забезпечення національної безпеки України пропонується затвердити окремий напрямок досліджень – «Правове забезпечення національної безпеки України в умовах збройної агресії з боку російської федерації». Звертається увага на необхідність активізації роботи науковців НАПрН України з розробки пропозицій та рекомендацій щодо внесення змін та доповнень до відповідних нормативно-правових актів України, поглиблення наукової розробки проблем взаємодії військових адміністрацій з органами публічного адміністрування в умовах воєнного стану.

Ключовим для розвитку наукових досліджень НАПрН України є посилення практичної спрямованості діяльності її наукових установ в тісній взаємодії з державними та комунальними інституціями шляхом проведення щорічних підсум-

кових науково-практичних конференцій, тематика яких пов'язувалася б з напрямками роботи відділень НАПрН України. Необхідно також ініціювати проведення у стінах Верховної Ради України парламентських слухань з робочою назвою «Роль юридичної науки в покращенні стану законотворчої роботи», де НАПрН України може бути співорганізатором заходу, що сприятиме активізації залучення членів Національної академії правових наук України та науковців її установ до законотворчої роботи; актуалізувати воєнно-безпекову проблематику правових досліджень науковців НАПрН України та академічних установ.

У центрі уваги науковців Національної академії правових наук України мають залишатися питання забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності, доктринальні засади прав людини та законодавче їх забезпечення, конституційний механізм правового розвитку України, інститутів громадянського суспільства, забезпечення напрямів європейської інтеграції шляхом адаптації законодавства України до права Європейського Союзу та інші проблеми правового регулювання державної політики в усіх сферах суспільного життя.

В умовах агресивної війни дійсні члени та члени-кореспонденти НАПрН України основну увагу у своїй науковій роботі зосереджують на питаннях протидії військовій агресії, проблемах відновлення нормального функціонування всіх сфер діяльності після переможного звершення війни, адаптації законодавства нашої держави до світових і європейських стандартів, для виконання завдань, які постають перед правовою наукою нашої держави.

#### **Юрій Прокопович Битяк**

Доктор юридичних наук, професор  
Академік-секретар відділення державно-правових наук і міжнародного права  
Дійсний член (академік) НАПрН України  
Національна академія правових наук України  
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

#### **Yurii P. Bytiak**

Doctor of Law, Professor  
Academician-secretary of the Department of State and Legal Sciences and International Law  
Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine  
National Academy of Legal Sciences of Ukraine  
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

**Рекомендоване цитування:** Битяк Ю. П. Відділення державно-правових наук і міжнародного права Національної академії правових наук України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. № 3. С. 46–51.

**Suggested Citation:** Bytiak, Yu.P. (2023). Department of State and Legal Sciences and International Law National Academy of Legal Sciences of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 30(3), 46–51.

Стаття надійшла / Submitted: 27/03/2023

Доопрацьовано / Revised: 27/04/2023

Схвалено до друку / Accepted: 27/09/2023